

KURMANBEK

Kaynakçalar:

Kitaplar:

Arvas, A. (Der.). (2021). *Kırgız destanları 17: Kurmanbek destanı (Sarıkunan varyantı)*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Akmataliev, A. (Genel Ed.). (1998). *Kurmanbek, Seyitbek*. Şam.

Destanın ezgiyle icrası:

Amanova, R. (2016). *Kurmanbek dastanı* [Video]. YouTube. [YouTube](#)

Ryskulova, G. (2021). *Kurmanbek* [Video]. YouTube. [YouTube videosu](#)

Turan Ethno-Folk Ensemble. (t.y.). *Kurmanbek – Kirk Yigit* [Video]. YouTube. [Turan Ethno-Folk Ensemble](#)

GENEL BILGI

Destan

Kurmanbek Destanı, Kırgız halk edebiyatının önemli destanlarından biridir ve günümüze farklı varyantlarıyla ulaşmıştır. Destanın bilinen üç temel varyantı bulunmaktadır. İlk varyant, 1923 yılında Kaim Miftakov tarafından Moldobasan Musulmankulov'dan derlenmiş ve yaklaşık 2.500 dizeden oluşmuştur. İkinci varyant, 1933 yılında Kalyk Akiev tarafından kayda geçirilmiştir ve 5.500 dizeyle ilk varyanttan oldukça uzundur. Üçüncü varyant ise 1958 yılında Tacikistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Cerge-Tal bölgesinde Manan Kalandarov'dan derlenmiş olup 360 dizeden oluşmaktadır.

Destanın farklı biçimlerde kayda geçirilmiş olması, *Kurmanbek*'in sözlü kültürde ne kadar yaygın olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra, Aaly Tokombaev 1924 yılında Alma-Ata'da yayımlanan *Çolpon* dergisinde *Kurmanbek*'in düzyazı biçimindeki bir versiyonuna da yer vermiştir. Bu kayıtlar, destanın bölgede uzun süre boyunca anlatılıp yaşatıldığını ve halk kültüründe önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Kurmanbek Destanı'nın kendine özgü bir ezgisi vardır. Geleneksel olarak Kırgızların millî çalgısı olan komuz eşliğinde söylenir. Bu nedenle destan, yalnızca sözlü olarak aktarılan bir eser değil, aynı zamanda müzik eşliğinde icra edilen ve kuşaktan kuşağa aktarılan önemli bir Kırgız kültür mirasıdır.

Arka Plan

Kurmanbek Destanı'nın temelinde tarihî gerçeklerin bulunduğu anlaşılmaktadır. *Kurmanbek*'in yaşadığı dönem, faaliyet gösterdiği bölgeler, komşu hanlıklarla olan ilişkileri ve Kalmuk (Oyrat) liderleriyle yaptığı mücadeleler hem sözlü gelenekte hem de tarihî kaynaklarda yer almaktadır. Bu bilgiler, destandaki *Kurmanbek* karakterinin tarihî bir kişiliğe dayandığını göstermektedir.

Kırgız-Kıpçak boyunun kahramanı olarak tanınan Kurmanbek, Kalmuklara karşı seferler düzenleyerek onları yenmiş ve ardından Kızıl-Suu'daki kalesine dönmüştür.

Bir gün oğlunu Akkan'a hediyelerle gönderdiğinde, Kalmuk kuvvetlerinin Korun'un komutasında yerleşim yerini kuşattığını öğrenmiştir. Bunun üzerine Kurmanbek bölgeye giderek Kalmuklarla günlerce savaşmış ve sonunda onları yenilgiye uğratmıştır. Bu zaferin ardından bölgenin Kalmuk-Kırçın olarak adlandırıldığı aktarılmaktadır.

Kurmanbek'in yaşadığı döneme ilişkin tarihî kayıtlar, onun Kazak Hanı Eşim Han ile de aynı dönemde bulunduğunu göstermektedir. Kurmanbek ve Eşim Han, Kalmuklara karşı mücadelede birlikte hareket etmiş ve Ak-Suu Kalesi çevresindeki savaşlarda ortak bir strateji izlemiştir.

16. ve 17. yüzyıllarda hüküm süren Eşim Han, Kırgızların sözlü geleneğinde de önemli bir yere sahiptir. O dönemde Kırgızlar ve Kazaklar, Moğol ve Kalmuk güçlerine karşı zaman zaman birlikte savaşmışlardır. İki topluluk arasındaki ilişkiler ise genel olarak iyi ve dostane olmuştur.

Bu yakın ilişkinin örneklerinden biri, Eşim Han'ın Taşkent'te Kırgız lideri Kukum adına bir türbe yaptırılmasına destek vermesidir. Bu tür tarihî bilgiler, Kurmanbek'in yaşadığı dönemde Kırgızlar ile Kazaklar arasındaki askerî iş birliğinin yanı sıra siyasi ve toplumsal ilişkilerin de güçlü olduğunu ortaya koymaktadır.

KİŞİLER

Kurmanbek: Destanın başkahramanı ve efsanevi Kırgız savaşçısıdır.

Kanyşay: Kurmanbek'in eşidir.

Akkan: Kurmanbek'in sadık dostu ve müttefikidir.

Dolon Han: Kurmanbek'in Kalmuk düşmanı ve onun karşısında yer alan savaşçıdır.

Seyitbek: Kurmanbek'in oğludur. Babasının barışın sağlanmasında önemli bir rol üstlenir.

Teyitbek: Kurmanbek'in babası

ÖZET

Kurmanbek, genç yaşta cesaretiyle kendini gösteren ve zamanla kırk savaşçıya önderlik eden bir kahramandır. Kalmukların baskısı altındaki halkını korumak için savaşır. Birçok zorluğun üstesinden gelir, düşmanlarıyla mücadele eder ve kazandığı zaferlerle adını duyurur. Kanyşay ile evlenmesinin ardından farklı boyları bir araya getirerek halk arasında birlik ve huzurun sağlanmasına öncülük eder.

Ne var ki Kurmanbek'in karşısına bu kez kendi babası Teyitbek çıkar. Teyitbek oğluna destek olmak yerine onu lanetler ve Kurmanbek'in en önemli varlıklarından biri olan Teltoru adlı atını ondan esirger. Babasının desteğini kaybeden Kurmanbek, bundan sonra mücadelelerini tek başına sürdürür. Girdiği savaşlardan birinde ağır yaralanır. Yaralarının etkisiyle hayatını kaybeden Kurmanbek'in son anlarında yanında yalnızca sadık dostu Akkan vardır.

Kurmanbek'in ölümünden sonra yıllar geçer ve oğlu Seyitbek büyür. Babasının kılıcını ve Teltoru'yu devralan Seyitbek, onun yarım bıraktığı mücadeleyi sürdürür. Dolon Han'ı yenerek babasının öcünü alır. Ardından birbirleriyle çatışan toplulukları barıştırır ve halkın yeniden huzur içinde yaşamasını sağlar. Böylece Kurmanbek'in başlattığı mücadele, oğlu Seyitbek'in eliyle tamamlanır.

Destan boyunca kahramanlık, sadakat ve adalet ön plana çıkar. Bunun yanında, bir kahramanın bıraktığı mirasın sonraki kuşaklar tarafından yaşatılması da önemli bir yer tutar. Kurmanbek'in cesareti ve mücadelesi, oğlu Seyitbek'in hayatında devam ederek gelecek nesillere aktarılır.

OLAYLAR

Kurmanbek

Kurmanbek'in Doğumu Çok eski zamanlarda Kalmuklar bölgeye zulmederek hükmediyor, Kırgız halkı ise durmadan yapılan akınlar ve ağır vergiler yüzünden büyük sıkıntılar çekiyordu. Kırgız-Kıpçak boyunun beyi Teyitbek'in Fergana Vadisi'nde, Andican yakınlarındaki Cazi'de bir kalesi vardı. Ancak halkını koruyamıyor, kendi servetini onların güvenliğinden daha fazla önemsiyordu. Teyitbek'in birçok eşi vardı, fakat hiçbirinden çocuğu olmamıştı. Bir oğul sahibi olamadığı için büyük üzüntü duyuyor ve bunun için gözyaşı döküyordu. Sonunda eşi Züleyka'nın duaları kabul oldu. Dokuz ay sonra bir oğulları dünyaya geldi. Bu çocuk aileye

umut ve sevinç getirdi. Ona Kurmanbek adını verdiler. Kurmanbek'in ileride halkını Kalmuklardan koruyacağına inanılıyordu.

Kurmanbek'in Gençliği Kurmanbek, daha çocukluğundan itibaren Kalmukların yaptığı zulme tanık oldu. Halkını koruyabilmek için güçlenmeye başladı. Ata biniyor, düşmandan ele geçirilen zırhları kuşanıyor, at sürülerini güdüyor ve diğer çocuklar gibi işgalcilere karşı koyuyordu. Çevik ve korkusuzdu; kendisine meydan okuyanları yeniyordu. Büyüdükçe ata binmeyi, mızrak kullanmayı ve kılıçla savaşmayı öğrendi. Etrafında kırk genç savaşçı topladı. Onları silahlandırıp savaşa hazırladı ve birlikte ava çıkarak savaş talimleri yaptılar. Böylece halkını savunmak için gereken savaş becerilerini kazandı. Kurmanbek zamanla savaşta ve mücadelede ustalaşmış güçlü bir kahraman oldu. Gösterdiği cesaret ve savaşçılığı sayesinde ünü kendi yurdunun dışına kadar yayıldı.

Kalmuklar

Kırk Yiğidin Başında Günler böyle geçerken Kırgız halkı Kalmukların zulmü altında yaşamaya devam eder. Bu duruma daha fazla dayanamayan genç Kurmanbek, halkını korumak için harekete geçer. Yanına kırk yiğit toplar ve onlara şöyle seslenir: "Ey yiğitler! Siz benim gücüm, mızrağım ve kalkanımsınız. Hep birlikte düşmanın karşısına çıkacağız. Bizden alınanları geri alacak, yurdumuza zulmedenlerin karşısında duracağız." Kurmanbek'in sözleri üzerine kırk yiğit silahlarını kuşanır, atlarına biner ve ona bağlılıklarını bildirir. Böylece hep birlikte yola çıkarlar. Kurmanbek de Teltoru adlı atının üzerinde, kırk yiğidin başında düşmanın üzerine yürür.

Yola Çıkış Cazi yöresindeki düzlüklerde kırk yiğit savaşa hazırlanır. Korkup geride kalanlar olur, fakat cesur olanlar Kurmanbek'in yanında yer alır. Zırhlar kuşanılır, mızraklar hazırlanır, atlar eyerlenir. Yaz sıcağında atların nal sesleri ovayı doldurur. Bu sırada gözcüler Kaşgar halkının barış içinde yaşadığını haber verir. Kurmanbek bunun üzerine adamlarına: "Kaşgar halkının sürülerine dokunmayın. Bizim düşmanımız Kalmuklardır. Bizden alınanları geri alıp yolumuza devam edeceğiz. Kimseye zarar vermeden Kaşgar'dan geçerek orada bizi karşılayacak dostlarımız da vardır. Hepiniz sağ salım geri dönmeye bakın." der. Kurmanbek'in emri üzerine yiğitler atlarına biner. Halklarını korumak ve yurtlarına yapılan zulmün hesabını sormak için yollarına devam ederler.

Kara Dağları'nda Kara Dağları'nda nöbet tutan Kalmuklardan biri, uzaktan yaklaşan kırk yiğidi görür. Kurmanbek'in önderliğindeki topluluğu fark edince korkuya kapılır. Kurmanbek ise hiç çekinmeden atını ileri sürer ve yolun önünde durur. Ardından yüksek sesle: "Ben halkımın kahramanı Kurmanbek'im. Kalmukların yaptığı zulmün hesabını sormak ve yurdumuzu korumak için geldik. Dolon Han'a ve yiğit Ekez'e haber verin: Savaşa hazırız. Karşımıza on bin kişi bile çıksa bizi yolumuzdan döndüremez. Biz halkımız, yurdumuz ve adalet için savaşıyoruz. Önümüze çıkmaya devam ederseniz kalelerinizi yıkılır, ordularınız dağılır. Kendinizi savaşa hazırlayın!" diye seslenir. Kalmuk nöbetçisi Kurmanbek'in sözlerini ve cesaretini görünce karşı koyamaz. Başını eğip geri çekilir ve Kurmanbek ile kırk yiğidin geçmesine izin verir.

Kalmuklara Ulaşan Haber Kalmuk nöbetçisi, Kurmanbek'in öfkesini ve kırk yiğidin kararlı duruşunu görünce büyük bir korkuya kapılır. Canını kurtardığı için şükrederek şehre doğru at sürer. Vardığında Ekez Batır'ın yanına gider ve gördüklerini anlatır. Genç bir yiğit olan Kurmanbek'in kırk adamıyla birlikte geldiğini, Kalmuklardan korkmadığını ve savaşa hazır olduğunu söyler. Kurmanbek, Kalmuk beylerine açıkça meydan okumuş, karşısına çıkmadıkları takdirde kalelerini ve ordularını yok edeceğini bildirmiştir. Ekez, Kurmanbek'in adını daha önce duymuştur. Bu genç yiğidin şimdiye kadar karşısına çıkan hiçbir rakibe yenilmediği ve Kalmuklara karşı halkının öcünü almak için yetiştigi söylenmektedir. Ekez, yaklaşan savaşın artık kaçınılmaz olduğunu anlar.

Dolon Han Savaş Kararı Veriyor Ekez, aldığı haberi Dolon Han'a götürür. Kurmanbek'in geldiğini ve Kalmuklara meydan okuduğunu anlatır. Dolon Han ise bu sözlere öfkelenir. Kendi ordusunun gücüne güvenmektedir ve Kurmanbek'ten çekinmediğini söyler. Ekez ise daha temkinli davranır. Geçmişte yaşanan savaşları ve dökülen kanları hatırlatır. Kurmanbek'in gelişini de bu geçmişin hesabının sorulacağı bir zamanın geldiğinin işareti olarak görür. Dolon Han'a, yalnızca güce güvenmenin doğru olmadığını anlatır. "Kaba kuvvet başı belaya sokar, akıl ise halkı korur," diyerek onu uyarır.

Fakat Dolon Han Ekez'in sözünü dinlemez. Beylerini toplar ve savaş hazırlıklarının başlamasını emreder. Kalmukların ordugâhında herkes yaklaşan büyük savaşın endişesi içindedir.

Ekez Kurmanbek'in Karşısına Çıkıyor Dolon Han bütün Kalmuk ordusunu toplar ve savaş için ovaya iner. Savaş meydanına geldiklerinde Kurmanbek'in karşısına çıkması için Ekez Batır'ı görevlendirir. Ona büyük bir şeref ve ödüller vaat eder. Ekez, bu savaşın son savaşı olacağını anlamıştır. Kurmanbek'in karşısına çıksa da çıkmasa da ölümün kendisini beklediğini bilir. Buna rağmen korkup geri çekilmez. Söylenmeden, yakınmadan kaderini kabul eder ve Kurmanbek'le tek başına savaşmayı kabul eder. Kalmuk askerleri Ekez'i cesaretlendirmek için bağırırken o mızrağını eline alır, atına biner ve Kurmanbek'in üzerine doğru sürer.

Kurmanbek ile Ekez'in Çarpışması Kurmanbek, karşısında duran Kalmuk ordusunun kalabalığından korkmaz. Kırk yiğidine dönerek Ekez yenilmeden savaşa karışmamalarını söyler. Sonra tek başına atını ileri sürer. İki yiğit savaş meydanında karşı karşıya gelir. Önce ortalığı bir sessizlik kaplar. Ardından mızraklar çarpışır, kılıçlar parlar, atlar şahlanır. Binlerce savaşçının gözleri önünde Kurmanbek ile Ekez bütün güçleriyle dövüşmeye başlar. Kurmanbek gençliğinin verdiği güçle, Ekez ise yılların kazandırdığı tecrübeyle savaşır. İki yiğidin çarpışması uzun sürer. Sonunda mızraklardan biri hedefine ulaşır ve savaşçılardan biri atından yere düşer. Böylece iki yiğidin karşılaşmasının sonucu belli olur.

Ekez'in Ölümü Kurmanbek ile Ekez'in karşılaşması Kalmukların yenilgisiyle sonuçlanır. Kurmanbek beklemeden mızrağını Ekez'e saplar. Darbenin ardından Ekez atından düşer. Kalmukların en güçlü savaşçılarından birinin öldüğünü gören askerler paniğe kapılır. Kurmanbek ise savaş meydanında kararlılığını korur. Ekez'in öldüğünü gören Dolon Han büyük bir öfkeyle Kurmanbek'in üzerine yürür. İki taraf yeniden savaşa tutuşur. Mızraklar çarpışır, atlar şahlanır, savaş meydanını toz kaplar. Çarpışma sırasında Dolon Han yaralanır ve atı onu savaş alanından uzaklaştırır. Hanlarının geri çekildiğini gören Kalmuk askerleri de dağılmaya başlar. Böylece Kalmuk ordusu yenilerek geri çekilir.

Kalmukların Geri Çekilmesi Kurmanbek'in kırk yiğidi, Kırgızların savaş narasını atarak kaçan Kalmukların peşine düşer. Kalmuklar Kara-Şaar'a doğru çekilir ve yüksek surların arkasına sığınarak canlarını kurtarmaya çalışır.

Dolon Han ise aldığı yaralar yüzünden günlerce yatmak zorunda kalır. İyileştikten sonra Kurmanbek'le yeniden savaşmanın kolay olmayacağını anlar. Bunun üzerine barış istemeye karar verir ve hatip Elbek'i Kurmanbek'e elçi olarak gönderir. Elbek'in yanında altın, gümüş ve hayvanlar vardır. Kurmanbek, Elbek'in getirdiği barış teklifini kabul etmek için bir şart koşar. Dolon Han'ın kendi yerine elçi göndermekle yetinmesini, bizzat gelip söz vermesini ister. Bunun için ona altı gün süre tanır ve yedinci gün kararını vereceğini bildirir.

Dolon Han Barış İçin Gelir Elbek, Kurmanbek'in sözlerini Dolon Han'a aktarır: "Ben hile istemiyorum. İstedğim adalet ve barıştır. Malınızı ve sürülerinizi getirin, ardından siz de kendiniz gelin. Size güveniyorum; hakkınız olmayan hiçbir şeyi almayacağım." Dolon Han bu sözler üzerine danışmanlarını toplar. Bir süre düşündükten sonra Kurmanbek'in şartlarını kabul ederler. Altmış beyaz at hazırlanır, altın ve gümüşler devlere yüklenir. Sancaklar açılır ve kafil yola çıkar. Dolon Han, Kurmanbek'in karşısına geldiğinde korkusunu gizleyemez ve onun önünde eğilir. Kurmanbek ise ona öfkeyle karşılık vermez. Yenilmiş olan Dolon Han'a merhamet gösterir ve saygılı davranır.

Dostların Buluşması Bu sırada Kurmanbek, Kaşgar Hanı Akkan'ı sevinçle karşılar. Birbirlerini saygıyla karşılayan iki kahraman arasında ömür boyu sürecektir bir dostluk kurulur. Kurmanbek'in yanında kırk yiğidi bulunurken çeşitli hediyeler getirilir. Atlar, altın ve gümüşler ile kumaşlar Kurmanbek'e sunulur. Kurmanbek'in kazandığı zafer halkı büyük bir sevince boğar. Şenlikler düzenlenir, müzik çalınır, oyunlar oynanır ve kökbörü yarışları yapılır. Her yerde eğlence ve neşe vardır. Ancak Teyitbek geçmişte yaşanan savaşları düşünerek kaygılıdır. Kurmanbek ise babasının öğütlerini dikkate alır ve elde edilen malları halk arasında adil biçimde paylaşır. Böylece barış ve bağlılık yeniden sağlanır, düşmanlar etkisiz hâle getirilir ve dostluklar yeniden güçlenir. Kurmanbek'in kahramanlıkları da halk arasında dilden dile aktarılır.

Kurmanbek'in Kanyşay ile Evlenmesi

Kurmanbek'in Gönllündeki Kız Bir gün Teyitbek Han, boyun ileri gelenlerini ve halkını yanına çağırır. Kurmanbek'in artık evlenmesi gerektiğini söyler. Bunun üzerine herkes kendi ailesinden uygun gördüğü kızları anlatmaya başlar. Kurmanbek ise söylenenleri dinler ama hiçbirini istemez. Sonunda gönllündeki kızın Bakbur Han'ın kızı Kanyşay olduğunu söyler. Kanyşay'ın babası, kızını sıradan birine vermeye yanaşmaz. Onun gönllünü kazanmak isteyen kişinin gerçekten yiğit olduğunu göstermesini ister.

Kanyşay'a Giden Yol Kurmanbek, Bakbur Han'ın koyduğu şartı öğrenir. Urgan Nehri'ni geçip Bakbur Han'ı teke tek dövüşte yenen kişi Kanyşay'la evlenebilecektir. Şimdiye kadar bu şartı yerine getirebilen çıkmamıştır. Nehri geçmeye çalışanların birçoğu suda boğulmuş, karşıya ulaşabilenler de Bakbur Han'ın mızrağı karşısında can vermiştir. Kurmanbek bunları duyunca kararından vazgeçmez. Kanyşay'a ulaşmak için bu sınavı göze alır. Yolculukta kendisine Zayırbek'in eşlik etmesini ister. Afgan topraklarına kadar birlikte gitmelerini ve kendisine yol göstermesini söyler.

Yola Çıkış Yolculuk için gerekli hazırlıklar yapılır. Teyitbek'in adamları elli at hazırlar, yiyecek ve diğer ihtiyaçlar da yanlarına alınır. Kurmanbek'le birlikte kırk savaşçı, ozanlar ve sürü sahipleri de yola çıkar. Kurmanbek'in kararından dönmeye niyeti yoktur. Önlerinde uzun ve tehlikeli bir yol vardır. Bu yolun sonunda yalnızca Kanyşay'a kavuşmak değil, kendi yiğitliğini de kanıtlamak vardır. Hep birlikte Bakbur Han'ın ülkesine doğru ilerlerler.

Urgan'ın Vardıklarında Otuz gün boyunca yol alırlar. Karla kaplı dağları aşar, uçsuz bucaksız bozkırlardan geçerler. Sonunda Büyük Urgan Nehri'nin kıyısına ulaşırlar. Uzun yolculuktan yorulan Kurmanbek, Zayırbek ve kırk yiğit nehir kenarında dinlenir. Nehirde yıkanıp akşam yemeklerini yer, ardından geceyi açık havada geçirirler.

Sabah olduğunda Kurmanbek yakındaki bir tepeye çıkar. Buradan Bakbur Han'ın kalesini ve beyaz evlerini görür. Atlar hazırlanmış, yiğitler silahlarını kuşanmıştır. Kurmanbek, Zayırbek'e dönerek: "Bakbur Han'ın topraklarına geldik. Bizi bekleyen sınav artık çok yakın. Kahvaltımızı edelim, sonra erkenden nehri geçelim. Zırhlarımızı kuşanıp hazır olalım." der.

Bakbur Han'a Haber Gider Kurmanbek, Kanyşay'ı istemek için Zayırbek'i Bakbur Han'a gönderir. Zayırbek saraya varıp Kurmanbek'in isteğini anlatır. Bakbur Han elçiyi dinler. Kurmanbek'in adını daha önce duymuştur. Genç olmasına rağmen birçok düşmanı yenmiş, adı uzak diyarlara kadar yayılmıştır. Ancak Bakbur Han, kızını vermenin kolay olmayacağını açıkça söyler. Zayırbek, Bakbur Han'ın söylediklerini Kurmanbek'e aktarır. Kanyşay'a kavuşmak isteyen kişinin büyük bir tehlikeyi göze alması gerektiğini, bunun kolay bir iş olmadığını anlatır. Kurmanbek bütün bunları dinler ve kararından vazgeçmez. Kırk yiğidini yanına alarak ertesi gün için hazırlık yapar. Sabah yemeklerini yiyip silahlarını kuşanırlar ve Bakbur Han'ın belirlediği yere doğru yola çıkarlar.

Kurmanbek ile Bakbur Han Karşı Karşıya Zayırbek, kırk yiğidi toplayıp onları savaşa hazırlar. Kurmanbek kırk savaşçısıyla birlikte ilerlerken kırmızı sancak rüzgârda dalgalanır, sürülerin boynuzlarından sesler yükselir. Sonunda Bakbur Han'ın savaşmak için seçtiği geniş ovaya ulaşırlar. Bakbur Han da savaş meydanında hazır beklemektedir. Üzerine demir zırhını geçirmiş, eline silahını almıştır. Kurmanbek atından iner ve Bakbur Han'ın karşısına çıkar. İki yiğit birbirini süzdükten sonra çarpışma başlar. Mızraklar birbirine vurur, atlar şahlanır, nal sesleri ovayı doldurur. Etraftaki savaşçılar ise olup biteni sessizce izler. Kurmanbek, Bakbur Han'ın gücünü sınamak için mızrağını onun yan tarafına hafifçe dokundurur. Bunun üzerine Bakbur Han yeniden doğrulur ve karşısındaki genç yiğidin cesaretini kabul eder.

Kurmanbek'in Zaferi Kurmanbek, Bakbur Han'ı yener ve onu kendi atına bindirir. Bakbur Han, genç yiğidin cesaretini görünce onun üstünlüğünü kabul eder. Kanyşay'ın artık Kurmanbek'in olacağını söyler; böylece verdiği söz de yerine gelmiş olur. Zayırbek bu haberi Kurmanbek'in yanındaki yiğitlere ulaştırır. Kurmanbek'in kırk savaşçısı büyük bir sevinç yaşar. Atlar koşturulur, sancaklar dalgalanır. Çiftçiler, çobanlar ve ozanlar da kabileye katılır ve hep birlikte nehri geçerler. Bakbur Han kendi halkını toplayarak Kurmanbek'in kazandığı zaferi duyurur. Kızını ondan daha fazla hak eden kimsenin olmadığını söyler. Urgan Nehri'ni geçen, kendisiyle dövüşmeyi göze alan ve onu yenen Kurmanbek'in yiğitliğini herkesin önünde kabul eder. Böylece Kurmanbek'in cesareti iki aileyi ve boyları birbirine yaklaştırır.

Kanyşay'ın Kurmanbek'e Verilmesi Halkın arasında bulunan bilge hatip Topo da söz alır. Kurmanbek'in yaptıklarını hatırlatır. Urganç Nehri'ni geçip sağ kalan olmadığını, Bakbur Han'ı daha önce yenen çıkmadığını söyler. Kurmanbek ise bütün bu sınavların üstesinden gelmiştir. Bu yüzden Kanyşay'ın artık ona verilmesi gerektiğini savunur. Bakbur Han da Topo'nun sözlerini kabul eder. Büyük bir sevinç yaşanır; borular çalınır, sancaklar dalgalanır ve halk Kurmanbek'in zaferini kutlar. Böylece verilen söz tutulur ve Kanyşay, bütün bu sınavlardan geçerek kendisini kanıtlayan Kurmanbek'e verilir.

Kanyşay'ın Gönü Kanyşay, babasının kendisini gelip geçen bir yabancıya vermek istemesine önce şaşırır. Bu düşüncesini kuzenine de anlatır. Fakat Kurmanbek'i gördükçe merakı ağır basar. Çadırından Kurmanbek'i izler. Kurmanbek kırk yiğidinin arasında gülüp eğlenmekte, türkü söylemekte ve çevresindekilere saygıyla davranmaktadır. Kanyşay onun hâlini gördükçe gönü değişir ve Kurmanbek'in gerçekten bir kahraman olduğunu düşünür.

Bunun ardından düşün başlar. Düşün kırk gün sürer. Bakbur Han kızını büyük bir özenle uğurlar. Kurmanbek'in dostu Akkan da Kaşgar'dan gelerek düşün katılır. Günler boyunca müzik çalınır, oyunlar oynanır, sofralar kurulur. İki boyun birleşmesiyle yeniden dostluk ve sevinç hâkim olur.

Kurmanbek'in Yeni Hayatı Aradan yıllar geçer. Kanyşay, Kurmanbek'le uyum içinde yaşamını sürdürür. Evleri huzur içindedir. Kanyşay ailenin düzenini sağlarken Kurmanbek de halkının başında saygı gören bir önder olarak yaşamaya devam eder. Bir süre sonra bir oğulları olur. Ona Seyitbek adını verirler. Seyitbek küçük yaşlardan itibaren güçlü bir çocuk olarak yetişir. Kurmanbek ise kazandığı güç ve zaferlerle daha da büyür. Kendisine büyük bir saray yaptırır ve yeni bir şehir kurar. Babası Teyitbek Han'dan ayrılarak kendi evini ve düzenini oluşturur. Kazandığı zaferlerin ardından kendine olan güveni daha da artar. Gücün iyi bir at ve sağlam bir zırhla tamamlandığına inanır. Bunun üzerine yeniden Kalmukların üzerine gitmeye ve onlardan vergi toplamaya hazırlanır.

Teyitbek, Kurmanbekin Babası

Teyitbek ile Kurmanbek'in Arası Açılır Kurmanbek, Teltoru'yu ve beyaz zırhı istemek için kırk yiğidini babasının yanına gönderir. Fakat Teyitbek oğlunun bu isteğini iyi karşılamaz. Öfkesi gittikçe büyür ve sonunda Kurmanbek'e ağır bir beddua eder. Teltoru'yu da zırhı da vermeyeceğini söyler, hatta oğlunun ölmesini diler. Kırk yiğit, Teyitbek'in sözlerinden korkarak geri döner ve duyduklarını Kurmanbek'e anlatır. Bir babanın bedduasının düşmanın vereceği zarardan daha ağır olabileceğini söylerler. Kurmanbek ise babasının sözlerine karşılık vermez. İçine büyük bir sıkıntı çöker, fakat bunu yiğitlerine belli etmez. Sessizce dinler ve başına gelecekleri kabullenerek yoluna devam etmeye hazırlanır.

Kurmanbek Babasıyla Savaşmıyor Kurmanbek'in gönlünden babasına karşı kılıç çekmek geçmez. Teyitbek'in bedduasına rağmen öfkesine kapılmaz ve babasına el kaldırmamaya karar verir. Teltoru elinden alınmıştır. Bunun üzerine genç doru Koykurong'u eyerler. Bu atın zamanla güçleneceğine inanarak yoluna onunla devam eder.

Fakat Kurmanbek'in içindeki sıkıntı dinmez. Yolda şehrinin üzerinde kara bulutların dolaştığını görür ve bundan kuşulanır. Gerçekte ne olduğunu öğrenmek için kırk yiğidini önden gönderir. Bir süre sonra yiğitler geri gelir. Şehirde düşman olmadığını, herhangi bir tehlike bulunmadığını söylerler. Kanyşay ile çocuğu da sağ salimdir. Kurmanbek bu habere sevinir, ancak içindeki huzursuzluk yine de geçmez. Seferi bir süre erteler ve sabah yeniden yola çıkmak için hazırlık yapar.

Dolon Han'ın Baskını Kurmanbek'in üç aydır vergi göndermediğini gören Dolon Han artık onun öldüğüne inanır. Bu fırsatı kaçırmak istemez. Altı bin kişilik ordusunu toplayarak gece vakti Kurmanbek'in şehrinin üzerine yürür ve şehri kuşatır. O gece Kurmanbek'in de uykusunda içini korkutan bir rüya görür. Rüyasında savaşın ortasında kalır; yenilgi ve kan görür. Sabah olduğunda Kanyşay rüyayı iyiye yorar ve bunun zafer getireceğini söyler. Ancak Seyitbek aynı düşüncede değildir. Çocuk yaşına rağmen rüyadaki işaretlerden yaklaşan tehlikeyi sezer. Babasının savaşa gitmesine gönü razı olmaz. Hem düşmanın saldırısından hem de dedesi Teyitbek'in öfkesinden korktuğu için Kurmanbek'ten kendisini de yanında götürmesini ister. Kurmanbek oğlunun bu isteğini kabul etmez. Seyitbek'i yanına alır, ona sarılır ve savaşa birlikte gitmelerine izin vermez.

Kalmuklarla Yeniden Karşı Karşıya

Kalmuklarla Yeniden Karşılaşma Kurmanbek, Seyitbek'i uyutup dışarı çıkar. Tam o sırada gözcüler gelip Kalmukların şehrin etrafını kuşattığını haber verir. Kurmanbek'in içinde bir sıkıntı vardır. Babasının bedduası da aklından çıkmaz. Fakat artık düşünenin sırası değildir.

Kırk yiğit hemen hazırlanır. Kimi bu savaştan sağ çıkamayacaklarından korkar, kimi de Teyitbek'in bedduasının başlarına iş açacağından çekinir. Bir süre ne yapacaklarını bilemezler. Sonunda Kurmanbek'in önünde durup onunla birlikte gitmeye karar verirler. Çünkü bu zor zamanda güvenebilecekleri tek kişi odur.

Ailesini Geride Bırakırken Kurmanbek, yiğitlerinin gösterdiği gayreti takdir eder. Ancak onlardan kendisiyle gelmelerini istemez. Kanyşay ile Seyitbek'in başında kalmalarını ve onları korumalarını söyler. Yiğitlerin savaş konusunda tereddüt etmesine de kızmaz. Kendi atını eyerler ve savaşa hazırlanır. Kalmukların şehrin dışında beklediğini bilmektedir. Kanyşay'ın yanına gidip ona sabırlı olmasını söyler. Ardından Seyitbek'i kucaklar, ona öğüt verir. Son kez ailesine bakar ve gece karanlığında tek başına yola çıkar.

Kurmanbek'in Savaş Meydanına Çıkışı Teyitbek Teltoru'yu vermediği için Kurmanbek Koykurong'a biner. Mızrağını alır, kılıcını kuşanır; baltasını ve davulunu da yanına alır. Ardından sarayın kapısından çıkıp doğrudan Kalmukların üzerine yürür. Kurmanbek'in saldırısıyla Kalmuk safları karışır. Birçoğu öldürülür, birçoğu da yaralanarak geri çekilir. Fakat savaş ilerledikçe Koykurong yorulur. Atın ayakları titremeye başlar. Kurmanbek buna rağmen durmaz. Kalkanına vurarak atını ileri sürer. Gözleri ise sürekli şehirdedir. Kanyşay, Seyitbek ve kırk yiğit orada kalmıştır. Tek başına savaşmak zorunda oluşuna içten içe üzüldür. Yardımın neden hâlâ gelmediğini düşünür ve Koykurong'a sitem eder.

Dolon Han'ın Ortaya Çıkışı Kalmuklar Kurmanbek'in karşısında ne yapacaklarını şaşırmıştır. Bir yandan da onun bindiği atın gerçekten Teltoru olup olmadığını anlamaya çalışırlar. Kurmanbek ise yorulmasına rağmen savaşmaya devam eder. Kalmukları önüne kattığı gibi tepelerden vadilere kadar sürer. Sonunda Dolon Han da savaş meydanına gelir. Kurmanbek'i görmek için atını ileri sürer. Kurmanbek, yorgunluktan zor ayakta duran Koykurong'un üzerinde Dolon Han'ın yaklaştığını görür ve karşılaşmaya hazırlanır. Karşısında ne kadar düşman olursa olsun Kurmanbek geri dönmez. Onu ayakta tutan şey ailesini, şehrini ve kendi şerefini koruma düşüncesidir. Koykurong'un gücü tükenmek üzere olsa da Kurmanbek'in cesareti tükenmez.

Kurmanbek'in Son Savaşı Dolon Han, yaralı hâlde yerde yatan Kurmanbek'in karşısına çıkar. Onun artık ne Teltoru'ya ne de yanında savaşacak yiğitlere sahip olduğunu söyleyerek alay eder. Kurmanbek'in Koykurong'la tek başına yola çıkmasını da küçümser. Tam o sırada Dolon Han'ın mızrağı Kurmanbek'in göğsüne saplanır. Kurmanbek yere yığılır. Kanı toprağa akar. Savaş meydanı bir anda sessizliğe bürünür. Kurmanbek'in aklından yaşadıkları geçer. Babası Teyitbek'in Teltoru'yu vermeyişine üzüldür. Yardımına gelmeyen kırk yiğidini düşünür. Teltoru'yu ve geride bıraktığı insanları hatırlar. Yarası ağırdır ama umudunu tamamen kaybetmez. Bir süre sonra yeniden doğrulur ve yoluna devam eder.

Akkan'la Yeniden Karşılaşması Kurmanbek, yaralı hâlde uzun bir yol yürür. Gücü gittikçe tükenir, fakat durup kalmaz. Yolda karşısına Kaşgar'dan gelen bir kervan çıkar. Kervanın içinde Akkan vardır. Kurmanbek onu görünce dostunu tanıır. Akkan da yaralı arkadaşını fark edip hemen yanına gider. Aradan altı yıl geçmiştir. Buna rağmen birbirlerini unutmadıkları bellidir. Akkan, Kurmanbek'i yanına alır, yaralarını temizler ve onunla ilgilenir. Kurmanbek uzun zamandır görmediği dostunun yanında kendisini biraz olsun güvende hisseder.

Kurmanbek'in Ölümü Akkan, Kurmanbek'in yaralarını sarar. Ancak Kurmanbek'in durumu çok ağırdır. Artık ata binip yoluna devam edecek gücü kalmamıştır. Kurmanbek, Akkan'dan son bir istekte bulunur. Oğluna, halkına ve Kanyşay'a kendisinin artık dönemeyeceğini söylemesini ister. Akkan onun başından ayrılmaz. Kurmanbek'in isteği üzerine göğsüne saplanan mızrağı çıkarır. Kurmanbek'in nefesi giderek zayıflar ve sonunda hayata gözlerini yumar. Akkan, dostunun cenazesini beyaz bir örtüye sarar ve küçük bir türbeye koyar. Başında ağlayarak onu uğurlar. Kurmanbek böylece oğlunu, halkını ve sevdiği toprakları geride bırakır.

Kanyşay'ın Ölümü Kanyşay, Kurmanbek'ten haber beklerken kuleye çıkar ve uzaklara bakar. Bir süre sonra Akkan'ın kırk adamıyla birlikte geldiğini görür. Akkan'ın hâinden kötü bir şey olduğunu anlar. Akkan, Kanyşay'a Kurmanbek'in öldüğünü söyler. Kanyşay bu haberi duyunca yıkılır. Çocuğunu yanına alıp avluya iner ve Kurmanbek'in kılıcını eline alır. Kurmanbek'in ölümünün acısına dayanamaz ve kılıcı kendi göğsüne saplayarak hayatına son verir. Altı yaşındaki Seyitbek annesinin yanına gelir. Ağlayarak ona sarılır. Böylece Kurmanbek'in ardından Kanyşay da hayata veda eder ve geride küçük Seyitbek'i bırakır.

Teyitbek'in Cezası

Akkan'ın Teyitbek'le Hesaplaşması Seyitbek, annesini ve babasını peş peşe kaybedince Akkan'a sığınır. Küçük çocuk ağlayarak ondan kendisini de yanında götürmesini ister. Kurmanbek savaşta ölmüş, Kanyşay da onun ardından canına kıymıştır. Seyitbek artık kimsesiz kalmıştır.

Akkan çocuğu yanına alır. Önce Kanyşay'ın cenazesini kaldırır, ardından Seyitbek'le birlikte Teyitbek'in yanına gider. Teyitbek'in karşısına çıktığında gördüğü manzara Akkan'ın öfkesini daha da artırır. Yaşlı adam içip gülmektedir; oğlunun öldüğünü öğrenmesine rağmen yas tutmaz. Akkan, Kurmanbek'in öldüğünü ve Kanyşay'ın da hayatta olmadığını söyler. Teyitbek ise pişmanlık göstermek yerine Akkan'la alay eder. Onun kendisini öldürmeye geldiğini söyler. Bunun üzerine Akkan'ın sabrı taşar. Aralarında sert sözler geçer. Teyitbek'in davranışları karşısında Akkan artık öfkesini gizlemez ve kırk yiğidini çağırır.

Teyitbek Hesabını Veriyor Akkan'ın çağırısıyla kırk yiğit bir araya gelir. Akkan, Teyitbek'in peşine düşmelerini emreder. Yiğitler Teyitbek'in üzerine yürür ve onu yere serer. Ardından Teltoru'yu alırlar. Teyitbek'in ayaklarını atın kuyruğuna bağlayıp onu dağlara doğru sürüklerler. Yaşlı adam yolda ağır şekilde yaralanır ve sonunda kargalara, kurtlara yem olur.

Bu olay halk arasında duyulur. Kurmanbek'in başına gelenlerin karşılıksız kalmadığı, Teyitbek'in de yaptıklarının cezasını çektiği söylenir. Akkan ise Seyitbek'i yanına alıp onu korumaya karar verir. Çocuğun bir gün büyüüp güçlü ve cesur bir yiğit olacağını söyler. O gün geldiğinde Kurmanbek'in öcünün alınacağını ve geçmişte yapılan haksızlıkların hesabının sorulacağını dile getirir.

Seyitbek

Seyitbek'in Yurduna Dönüşü Yıllar geçer, Seyitbek büyüüp güçlenir. Çocukluğu geride kaldıkça yaşadığı acıları da, gördüğü iyilikleri de unutmaz. Sonunda babası Kurmanbek'in yurduna döner. Halk, onu görünce Kurmanbek'i hatırlar ve Seyitbek'i bağrına basar. Seyitbek babasının bıraktığı yolu sürdürmeye kararlıdır. Yanına kırk yiğit alır. Kurmanbek'in kılıcını kuşanır, Teltoru'ya biner ve Kalmuklarla yarım kalan hesabı kapatmak üzere yola çıkar.

Sınırdaki yaşlı bir nöbetçinin karşısına çıkar. Dolon Han'a haber göndererek Kara-Too'da kendisini beklemesini ister. Altı gün süre tanır. Bu süre içinde gelmezse Dolon Han'ın adının da hükmünün de kalmayacağını söyler. Seyitbek'in sözleri kısa zamanda Kalmuk ülkesine yayılır. Kurmanbek'in adı nasıl korku salmışsa, şimdi onun oğlunun adı da düşmanların diline düşer.

Kara-Too'da Hesaplaşma Seyitbek kırk yiğidiyle Kara-Too'ya vardığında Dolon Han karşısına çıkar. Dolon Han, karşısındaki gencin yaşına güvenerek onu yıldırmaya çalışır. Seyitbek ise tek bir adım bile geri çekilmez. Sonunda iki tarafın önünde karar verilir: İki savaşçı teke tek karşılaşacaktır. Bundan sonra sözü ne kalabalık ordular söyleyecek ne de tehditler. Kimin yiğit olduğu savaş meydanında belli olacaktır. Seyitbek'in yanında duran yiğitler onun hâlini gördükçe Kurmanbek'i hatırlar. Babasının cesareti ve savaşçılığı oğlunda da vardır. Seyitbek ise Dolon Han'ın her hareketini dikkatle izler ve fırsat kollamaya başlar.

Dolon Han ile Seyitbek'in Dövüşü Dolon Han atını sürüp Seyitbek'in üzerine gelir. Mızrağını kaldırıp bütün gücüyle saldırır. Seyitbek ise Teltoru'nun üzerinde sarsılmadan durur. Dolon Han ne kadar sert vurursa vursun, Seyitbek karşısında geri adım atmaz. Mızraklar birbirine çarpar. Atlar şahlanır, nal sesleri savaş meydanını doldurur. Dolon Han birbiri ardına saldırırken Seyitbek her hamlesine karşılık verir. Savaş uzadıkça Dolon Han'ın gücü tükenmeye, Seyitbek'in üstünlüğü belirginleşmeye başlar. Zayırbek ile kırk yiğit gözlerini iki savaşçıdan ayırmaz. Bir süre sonra Seyitbek'in mızrağı Dolon Han'a isabet eder. Kalmukların saflarında korku başlar.

Dolon Han'ın Yenilgisi Seyitbek, Dolon Han'ın bir anlık açığından yararlanır. Darbesini indirir ve mızrağı Dolon Han'a saplanır. Dolon Han'ın atı şahlanır, kendisi de dengesini kaybederek yere düşer. Seyitbek'in sesi savaş meydanında yankılanır: "Kırgız! Kırgız!"

Bu nara kırk yiğidi de coşturur. Kalmuk askerleri ise hanlarının yere düştüğünü görünce şaşkına döner. Seyitbek, babası Kurmanbek'in yıllar önce yarım bıraktığı hesabı böylece kapatır. Dolon Han yenilmiş, Kalmuk ordusu da Seyitbek'in karşısında geri çekilmek zorunda kalmıştır.

Kalmuklarla Son Savaş Dolon Han'ın yenilmesinin ardından bu kez Torqo Batır ortaya çıkar. Altı bin kişilik Kalmuk ordusunu toplayıp Seyitbek'in üzerine yürür. İki ordu karşı karşıya geldiğinde savaş yeniden kızışır. Mızraklar çarpışır, kılıçlar savrulur, savaş meydanında bağırışmalar yükselir.

Seyitbek kırk yiğidiyle birlikte Kalmukların arasına dalar. Zayırbek de onun yanındadır. Seyitbek'in saldırısı karşısında Kalmuk safları bozulur. Askerler geri çekilir, sancaklar yere düşer, ürken atlar sağa sola kaçar. Seyitbek ile Zayırbek kaçan Kalmukların peşini bırakmaz. Tam bu sırada Akkan'ın yiğitleri de yetişip savaşa katılır. Akkan ile Seyitbek karşılaştıklarında birbirlerine sarılır. Böylece Kurmanbek'in yarım kalan mücadelesi Seyitbek'in eliyle tamamlanmış olur.

Kazaklarla Birlik Oluyorlar Seyitbek'in kazandığı zaferin haberi Kazaklar arasında da yayılır. Kazakların yiğitlerinden Korpo Batır, kendi halkıyla birlikte Kurmanbek'in ordusuna gelir ve Seyitbek'e bağlılığını bildirir. Seyitbek onları iyi karşılar. Kendilerine toprak verir ve yıllardır süren anlaşmazlıkların kapanmasını sağlar. Kalmuklarda ise Dolon Han'ın ölümünün ardından yas devam etmektedir. Torqo Batır, barış istemek için bilge Kolbok'u Dolon Han'ın çocuğuyla birlikte Seyitbek'e gönderir. Elçiler iki gün yol aldıktan sonra Seyitbek'in yanına varır. Seyitbek, Akkan ve Zayırbek'le birlikte onları karşılar. Kolbok, Kalmukların yaptıklarının suç olduğunu kabul eder. Seyitbek'in yiğitliğini övdükten sonra halkının bağışlanmasını ister. Barış karşılığında topraklarını, sürülerini ve mallarını vermeye hazır olduklarını söyler.

Seyitbek Barış Şartlarını Koyuyor Seyitbek, Akkan ve Zayırbek'le görüşüp kararını verir. Torqo Batır yaptıklarının sorumluluğunu kabul edecek ve Seyitbek'in şartlarını yerine getirecektir. Buna göre Fergana Vadisi'ndeki Cezî toprağı geri verilecek, on iki yıllık vergi ödenecek ve Kazaklara verilen zarar karşılanacaktır. Bunlar yerine getirildiği takdirde Seyitbek Kalmukları bağışlayacaktır. Torqo Batır şartları kabul eder. Halkını başka yere götürür ve Seyitbek'e çeşitli hediyeler gönderir. Kızını, hayvanlarını, topraklarını ve değerli mallarını da verir. Böylece barışın önündeki engeller ortadan kalkar.

Seyitbek de iki taraf arasındaki düşmanlığın sona erdiğini ilan eder. Bundan sonra kan davasının sürmemesini, halkların barış içinde yaşamasını ister. Eski düşmanlıkların yerini dostluk ve birlik alır. Kırgızlar ve Kalmuklar arasında yeniden barış sağlanır.

KARAKTER ANALİZİ

Kurmanbek

Kurmanbek, Kırgız destan geleneğinin önemli kahramanlarından biridir. Destanda onun hayatı, Kalmuklarla mücadeleleri, ailesiyle ilişkileri ve halkı için verdiği savaşlar üzerinden anlatılır. Genç yaşta savaşçı olarak yetişen Kurmanbek, zamanla kırk yiğidin başına geçer ve halkının önde gelen kahramanlarından biri olur. Babası Teyitbek'le yaşadığı anlaşmazlıklar, Akkan'la dostluğu, Kanyşay'la evliliği ve Seyitbek'in babası olması onun kişiliğinin farklı yönlerini gösterir. Kurmanbek'i yalnızca güçlü bir savaşçı olarak görmek yeterli değildir. Onun davranışlarında cesaret, sadakat, adalet ve fedakârlık gibi özellikler de açıkça görülür. Bu özellikler, Kurmanbek'in destandaki kahraman kimliğini şekillendirir.

Cesur Kurmanbek'in karakterinde en çok öne çıkan özellik cesarettir. Daha genç yaşta Kalmukların baskısını görür ve onlara karşı mücadele etmeye karar verir. Düşmanın sayıca fazla olması onu korkutmaz. Kırk yiğidi yanına alarak tehlikeli seferlere çıkar. En dikkat çekici durum ise Teyitbek'in Teltoru'yu vermemesinden sonra yaşanır. Kurmanbek, istediği at ve zırh olmadan da savaşa gitmekten vazgeçmez. Koykuro'ng'a binerek düşmanın karşısına çıkar. Son savaşında ise ağır yaralanmasına rağmen geri çekilmez. Bu davranışları, onun korkuyu yenebilen ve tehlike karşısında geri adım atmayan bir kahraman olduğunu gösterir.

Sadık Kurmanbek'in bir başka önemli özelliği sadakattir. Dostlarına ve ailesine verdiği değer, destanın birçok bölümünde görülür. Özellikle Akkan'la olan ilişkisi bu açıdan dikkat çekicidir. Akkan'ı yalnızca bir savaş arkadaşı olarak değil, güvendiği bir dost olarak görür. Kanyşay'a ve oğlu Seyitbek'e karşı da sorumluluk hisseder. Savaşa giderken kırk yiğidinden onları korumalarını istemesi bunun açık bir örneğidir. Kurmanbek'in sadakati yalnızca yakın çevresiyle sınırlı değildir. Halkını da korumaya çalışır ve verdiği sözlerin arkasında durur. Bu nedenle onun için dostluk, aile ve halkına bağlılık hayatının önemli bir parçasıdır.

Adaletli Kurmanbek'in mücadelelerinde adalet düşüncesi önemli bir yere sahiptir. Kalmuklarla savaşmasının temelinde yalnızca savaşma isteği bulunmaz. Halkının uğradığı baskıya ve haksızlıklara karşı çıkmak ister. Bu nedenle gücünü kendi çıkarı için kullanmaktan çok, halkını korumak amacıyla kullanır. Düşmanlarını yendikten sonra barış tekliflerini dinlemesi de onun yalnızca intikam peşinde olmadığını gösterir. Kurmanbek için önemli olan düzenin yeniden kurulması ve insanların güven içinde yaşayabilmesidir. Bu yönüyle savaşçı kimliğinin yanında adalet duygusu güçlü bir lider olarak da görülür. Onun kararlarında kişisel öfkeden çok halkının yararı belirleyici olur.

Fedakâr Kurmanbek'in hayatındaki en belirgin yönlerden biri de fedakârlığıdır. Halkının güvenliği için kendi hayatını tehlikeye atmaktan çekinmez. Kalmuklarla yapılan savaşlarda çoğu zaman en önde yer alır ve başkalarının arkasına saklanmaz. Özellikle son savaşında yanında kırk yiğit bulunmadığı hâlde tek başına mücadele etmesi bunun en açık örneğidir. Üstelik Teltoru'yu alamadığı için daha zayıf olan Koykuyong'a binmek zorunda kalır. Buna rağmen savaştan kaçmaz. Yaralandıktan sonra bile yoluna devam eder. Kurmanbek'in bu tavrı, kendi canından önce ailesinin ve halkının güvenliğini düşündüğünü gösterir.

Kanyşay

Kanyşay, Kurmanbek Destanı'nda Kurmanbek'in eşi ve Seyitbek'in annesi olarak önemli bir yere sahiptir. Destanda yalnızca eş ve anne kimliğiyle değil, kendi kararlarını verebilen güçlü bir kadın olarak da görülür. Kurmanbek'le evlenmesi, onun cesaretinden etkilenmesiyle gerçekleşir. Evliliklerinden sonra ailesine bağlı bir eş ve anne olarak yaşamını sürdürür. Kurmanbek savaşa gittiğinde onun dönüşünü bekler ve Seyitbek'i korur. Kurmanbek'in ölüm haberini aldığı anda yaşadığı acı, eşine olan bağlılığını açıkça gösterir. Onun ardından kendi hayatına son vermesi, destandaki en trajik olaylardan biridir. Kanyşay'ın karakterinde sadakat, cesaret, güçlü irade ve eşine bağlılık öne çıkar.

Sadık Kanyşay'ın karakterinde en belirgin özelliklerden biri sadakattir. Kurmanbek'le evlendikten sonra ona ve ailesine bağlı bir hayat sürer. Kurmanbek savaşa gittiğinde onun arkasından konuşmak ya da korkuya kapılıp onu terk etmek yerine dönüşünü bekler. Eşinin başına gelenleri öğrenmek için kaygıyla haber beklemesi de bu bağlılığını gösterir. Kurmanbek'in ölüm haberini aldığı anda yaşadığı büyük üzüntü, ona duyduğu sevginin ne kadar güçlü olduğunu ortaya koyar. Kanyşay için evlilik yalnızca bir birliktelik değildir; eşinin yanında olmak, onun kaderini paylaşmak anlamına gelir. Bu nedenle Kurmanbek'in ölümünden sonra verdiği karar, onun sadakatinin ne kadar ileri gittiğini gösteren en çarpıcı olaydır. Kurmanbek'in kılıcını eline alması ve ardından kendi hayatına son vermesi, onun eşine duyduğu bağlılığın trajik sonucudur. Bu davranışı bugünün değerleriyle değerlendirmekten çok, destanın dünyasında sevgi, bağlılık ve ölüm arasındaki güçlü ilişkiyi göstermek açısından ele almak gerekir. Kanyşay böylece Kurmanbek'in ardından gelen en trajik karakterlerden biri hâline gelir.

Cesur Kanyşay, yaşadığı zorluklar karşısında kolayca pes eden bir kadın değildir. Kurmanbek'le evlilik sürecinde de onun cesaretini ve savaşçılığını görerek kendi kararını verir. Daha sonra Kurmanbek'in savaşlara gitmesi, onun için sürekli bir endişe kaynağı olur. Buna rağmen eşinin arkasında durur ve ailesini korumaya devam eder. Kurmanbek'in ölüm haberini aldığı anda ise büyük bir acıyla karşı karşıya kalır. Bu acı karşısında Kurmanbek'in kılıcını eline alması, onun güçlü yönünü ortaya koyar. Kanyşay'ın cesareti savaş meydanındaki bir yiğidin cesaretinden farklıdır. Onun cesareti, kayıp ve acıyla karşı karşıya kaldığında gösterdiği kararlılıkta kendini belli eder.

İradeli Kanyşay, hayatıyla ilgili kararları başkalarının yönlendirmesine bırakmayan bir karakterdir. Kurmanbek'le evlilik sürecinde onu uzaktan görür ve davranışlarını değerlendirir. İlk başta yabancı bir adamla evlenme düşüncesine sıcak bakmaz. Ancak Kurmanbek'in yiğitliğini gördükçe düşüncesi değişir ve

sonunda kendi isteğiyle evlenmeyi kabul eder. Bu durum, Kanyşay'ın ne istediğini düşünen ve kararını kendisi veren biri olduğunu gösterir. Evlendikten sonra da ailesinin sorumluluğunu üstlenir. Kurmanbek savaşa çıktığında Seyitbek'in yanında kalır. Böylece yalnızca Kurmanbek'in eşi olarak değil, ailesinin yükünü taşıyan bir kadın olarak da öne çıkar. Onun iradesi, özellikle zor zamanlarda verdiği kararlarda görülür.

Akkan

Akkan, *Kurmanbek* Destanı'nda Kurmanbek'in en yakın dostlarından ve savaş arkadaşlarından biridir. Destanda yalnızca savaşlarda yer alan bir yiğit olarak değil, Kurmanbek'in zor zamanlarında yanında duran güvenilir bir dost olarak da karşımıza çıkar. Kurmanbek ile arasında güçlü bir bağ vardır ve aralarındaki dostluk yıllarca süren ayrılığa rağmen bozulmaz. Kurmanbek yaralı hâlde Akkan'ın karşısına çıktığında onu hemen sahiplenmesi, bu dostluğun gücünü gösterir. Kurmanbek'in ölümünden sonra da onun ailesini yalnız bırakmaz. Seyitbek'i koruması, Kanyşay'ın cenazesiyle ilgilenmesi ve Teyitbek'e karşı çıkması, Akkan'ın destandaki yerini daha da önemli hâle getirir. Onun karakterinde özellikle sadakat, cesaret, vefa ve sorumluluk öne çıkar.

Sadık Akkan'ın en belirgin özelliği, Kurmanbek'e olan sadakatidir. Kurmanbek'le yalnızca savaşlarda yan yana duran bir yiğit değildir; onun en zor zamanlarında da yanında olur. Kurmanbek yaralı hâlde uzun süre yol aldıktan sonra Akkan'la karşılaşır. Aradan altı yıl geçmiş olmasına rağmen Akkan onu unutmaz ve hemen yardımına koşar. Yaralarını temizler, onunla ilgilenir ve son anlarına kadar başından ayrılmaz. Kurmanbek öldükten sonra da görevini bırakmaz. Kanyşay'ın cenazesini kaldırır, Seyitbek'i yanına alır ve çocuğun bakımını üstlenir. Bu davranışları, Akkan'ın dostluğa verdiği değeri ve verdiği sözün arkasında duran biri olduğunu gösterir.

Cesur Akkan, gerektiğinde tehlikenin karşısına çıkmaktan çekinmeyen bir savaşçıdır. Kurmanbek'in ölümünden sonra Teyitbek'in yanına gittiğinde, yaşlı adamın küçümseyici sözleri karşısında sessiz kalmaz. Teyitbek'in davranışlarına öfkelenir ve kırk yiğidini toplayarak onun üzerine yürür. Daha sonra Seyitbek'in yanında da savaşır ve Kurmanbek'in bıraktığı mücadeleyi sürdürmesine destek olur. Akkan'ın cesareti yalnızca savaş meydanında görülmez. Dostunun ölümünden sonra geride kalan çocukla ilgilenmek, onu korumak ve zor bir dönemde sorumluluk almak da onun güçlü karakterini ortaya koyar. Bu nedenle Akkan, destanda yalnızca iyi bir savaşçı değil, zor zamanda sorumluluk alabilen bir yiğit olarak öne çıkar.

Vefalı Akkan'ın Kurmanbek'le olan dostluğu yıllar geçmesine rağmen değişmez. İki dost altı yıl boyunca birbirlerinden ayrı kalır. Buna rağmen Akkan, yaralı Kurmanbek'i karşısında gördüğü anda onu tanır ve yardım etmek için elinden geleni yapar. Kurmanbek'in son anlarında yanında bulunması, aralarındaki dostluğun sıradan bir savaş arkadaşlığından çok daha güçlü olduğunu gösterir. Kurmanbek öldükten sonra da onun ailesini yalnız bırakmaz. Kanyşay'ın cenazesiyle ilgilenir ve küçük Seyitbek'i yanına alır. Böylece dostunun ölümünden sonra bile ona karşı görevini sürdürür. Akkan'ın vefası, destanda dostluğun yalnızca güzel günlerde değil, en ağır zamanlarda da devam etmesi gerektiğini gösterir.

Sorumlu Akkan, Kurmanbek'in ölümünden sonra Seyitbek'i yalnız bırakmayarak büyük bir sorumluluk üstlenir. Küçük çocuk hem babasını hem de annesini kaybetmiştir. Akkan onu yanına alır ve geleceğini düşünür. Seyitbek'in bir gün büyüüp babasının izinden gideceğine inanır. Bu nedenle onun güvenliği ve yetişmesi konusunda kendisini sorumlu görür. Akkan'ın sorumluluk duygusu yalnızca Seyitbek'le sınırlı değildir. Kurmanbek'in ardından Kanyşay'ın cenazesini kaldırması ve yaşananların hesabının sorulması için harekete geçmesi de bu yönünü gösterir. Böylece Akkan, destanda olayların yalnızca savaşarak değil, geride kalan insanlara sahip çıkarak da sürdürülebileceğini gösteren bir karakterdir.

Teyitbek

Teyitbek, Kurmanbek'in babasıdır ve Kırgız-Kıpçak boyunun başında bulunur. Destanda ilk başta oğlunun doğumunu isteyen ve onun dünyaya gelmesiyle sevinen bir baba olarak görülür. Fakat Kurmanbek

büyüyüp kendi kararlarını vermeye başlayınca baba-oğul arasındaki ilişki bozulur. Teyitbek'in özellikle Teltoru'yu vermemesi ve ardından oğluna beddua etmesi bu kopuşun en önemli noktalarıdır. Kurmanbek'in ölümünden sonra sergilediği tavır da onun nasıl bir insan olduğunu açıkça gösterir. Bu yüzden Teyitbek'i bencil, gururlu, acımasız ve kıskanç bir karakter olarak değerlendirmek mümkündür.

Bencil Teyitbek, sahip olduğu şeylerden vazgeçmek istemeyen biridir. Kurmanbek Teltoru'yu ve beyaz zırhı istediğinde, oğlunun bunlara savaş için ihtiyacı olduğunu bilmesine rağmen vermek istemez. Kendi malını oğlunun güvenliğinden üstün tutar. Bu davranışı, aralarındaki anlaşmazlığı daha da büyütür. Teyitbek'in bencilliği yalnızca Teltoru meselesinde görülmez. Kurmanbek'in ölümünden sonra da yaşananlara karşı ilgisiz kalması, kendi rahatını ve düşüncelerini başkalarının acısından önde tuttuğunu gösterir.

Gururlu Teyitbek, kendi sözünün geçmesini isteyen ve oğlunun kendisine karşı gelmesini kabul lenemeyen bir babadır. Kurmanbek büyüdükçe kendi kararlarını almaya başlar. Teyitbek ise oğlunun artık kendi başına hareket etmesini kabul etmekte zorlanır. Teltoru'yu vermemesi ve Kurmanbek'e beddua etmesi bu gururun sonucudur. Öfkesine yenilip oğluna ağır sözler söylemesi, gururunun baba sevgisinin önüne geçtiğini gösterir. Bu yüzden Teyitbek'in gururu, Kurmanbek'le arasındaki bağın kopmasına neden olan temel özelliklerden biridir.

Acımasız Teyitbek'in en sert yönü oğluna karşı davranışlarında ortaya çıkar. Kendi çocuğuna beddua etmesi ve ölümünü dilemesi, onun ne kadar ileri gidebildiğini gösterir. Daha sonra Kurmanbek'in öldüğünü öğrendiğinde de beklenen baba üzüntüsünü göstermez. Akkan'ın getirdiği kötü haberi küçümser ve onunla alay eder. Bu tavır, Teyitbek'in yalnızca Kurmanbek'e değil, yaşanan acıya karşı da duyarsız olduğunu gösterir. Destanda bu yönüyle Kurmanbek'in tam karşısında duran bir baba figürüne dönüşür.

Kıskanç Kurmanbek genç yaşta ün kazandıkça Teyitbek ile arasındaki sorunlar artar. Kurmanbek'in kırk yiğide liderlik etmesi, savaşlarda başarı kazanması ve halk tarafından sevilmesi onu rahatsız eder. Oğlunun kendi ayakları üzerinde durmasını desteklemek yerine onun önüne engel koyar. Teltoru'yu vermemesi bunun en açık örneğidir. Kurmanbek'in güçlenmesini kabullenememesi, baba ile oğul arasındaki çatışmayı daha da derinleştirir. Teyitbek böylece oğlunun başarısından gurur duyan bir baba olmak yerine, onun yükselişini engellemeye çalışan bir karakter olarak karşımıza çıkar.

TEMALAR

İLİSKİLER

Dostluk ve Sadakat

Dostluk ve sadakat, Kurmanbek'in hayatındaki ilişkilerde önemli bir yere sahiptir. Özellikle Akkan'la olan dostluğu, bu temanın en açık şekilde görüldüğü ilişkidir. Akkan, Kurmanbek'in yalnızca savaşlarda yanında bulunan bir yiğit değildir. Onun zor zamanlarında da desteğini esirgemez. İki dost uzun süre birbirinden ayrı kalsa bile aralarındaki bağ kopmaz. Kurmanbek yaralı hâlde Akkan'ın karşısına çıktığında, Akkan onu görür görmez yardımına koşar. Aradan geçen yıllar dostluklarını değiştirmemiştir.

Kurmanbek'in Akkan'a karşı tutumunda da aynı bağlılık görülür. Ona güvenir ve dostluğunu önemser. Bu ilişki karşılıklı bir güven üzerine kuruludur. Savaş zamanlarında birbirlerine destek olmaları kadar, zor günlerde birbirlerini yalnız bırakmamaları da önemlidir. Destanda dostluk, yalnızca birlikte geçirilen güzel günlerle ölçülmez. Asıl değerini ayrılıkta, savaşta ve ölüm gibi ağır durumlarda gösterir.

Kurmanbek öldüğünde Akkan'ın yaptığı şeyler bu bağlılığın en güçlü örneğidir. Kurmanbek'in ailesini ortada bırakmaz. Kanyşay'ın cenazesine ilgilenir ve Seyitbek'i yanına alır. Küçük çocuğun babasız kalmasından sonra onunla ilgilenmesi, Kurmanbek'e duyduğu vefanın devam ettiğini gösterir. Akkan, dostunun ölümünden sonra bile ona karşı sorumluluğunu yerine getirmeye çalışır.

Bu dostluk Seyitbek'in büyümesinde de etkili olur. Akkan, Kurmanbek'in oğlunu koruyarak geçmişle gelecek arasında bir bağ kurar. Seyitbek'in daha sonra babasının yolundan gitmesinde Akkan'ın desteğinin de payı vardır. Böylece dostluk yalnızca iki kişi arasındaki bir bağ olarak kalmaz; Kurmanbek'in hatırasının ve mücadelesinin devam etmesine yardımcı olur.

Örnek Sahne: Kurmanbek, savaşta göğsünden ağır yaralandıktan sonra tek başına yola devam eder. Gücü tükenmek üzereyken Kashgar'dan gelen bir kabileyle karşılaşır. Kafilenin içinde Akkan da vardır. Akkan, yıllardır görmediği dostunu yaralı hâlde görünce hemen yanına koşar. Onu dinlendirir, yaralarını temizler ve bakımını üstlenir. Kurmanbek artık ata binecek durumda değildir. Akkan'ın yanında son sözlerini söyler ve oğluna, halkına ve Kanyşay'a haber gönderilmesini ister. Akkan, dostunun başından ayrılmaz. Kurmanbek öldükten sonra da onu yalnız bırakmaz; Kanyşay'ın cenazesini kaldırır ve küçük Seyitbek'i yanına alarak korumasını üstlenir.

Aşk ve Bağlılık

Aşk ve bağlılık, Kurmanbek ile Kanyşay'ın ilişkisinde görülür. Kurmanbek, Kanyşay'ın cesaretini ve güzelliğini duyduktan sonra onunla evlenmek ister. Ancak Kanyşay'ın babası Bakbur Han, kızını sıradan bir evlilikle vermek istemez. Kızının elini kazanacak kişinin cesaretini kanıtlamasını şart koşar. Kurmanbek bu şarttan çekinmez. Urganç Nehri'ni geçer ve Bakbur Han'ın karşısına çıkar. Onunla savaşarak Kanyşay'a duyduğu sevgiyi yalnızca sözleriyle değil, yaptığıyla da gösterir.

Kanyşay da Kurmanbek'i ilk başta tanımadığı için temkinli davranır. Babasının onu uzak bir ülkeden gelen bir kahramana vermek istemesi karşısında tereddüt eder. Ancak Kurmanbek'i gördükçe onun cesaretinden ve davranışlarından etkilenir. Sonunda evlilikleri gerçekleşir. Kırk gün süren düğünle iki aile ve iki topluluk birbirine bağlanır.

Evliliklerinden sonra Kanyşay, Kurmanbek'in yanında kalır. Kurmanbek savaşa gittiğinde onun dönüşünü bekler, ailesini korur ve oğulları Seyitbek'i büyütür. Kurmanbek'in ölüm haberi geldiğinde ise yaşadığı acıya dayanamaz. Onun ardından hayatına devam etmek yerine kendi yaşamına son verir. Bu olay, Kanyşay'ın eşine duyduğu bağlılığın ne kadar güçlü olduğunu gösterir.

Bu ilişkide aşk yalnızca evlilikle sınırlı değildir. Birbirine güvenmek, zor zamanlarda yanında olmak ve ayrılığa rağmen bağlılığını korumak da bu sevginin parçalarıdır. Kurmanbek'in Kanyşay'a duyduğu sevgi, onu büyük bir yolculuğa çıkarırken Kanyşay'ın bağlılığı da Kurmanbek'in ölümünden sonra bile devam eder.

Örnek Sahne: Kurmanbek'in Bakbur Han'ın karşısına çıkıp Kanyşay'ı istemesi bu temanın en belirgin sahnelerinden biridir. Bakbur Han, kızını verebilmek için Kurmanbek'in cesaretini sınar. Kurmanbek sınavdan kaçmaz ve onunla savaşır. Bakbur Han yenildikten sonra Kurmanbek'in cesaretini kabul eder ve Kanyşay'ı ona verir. Ardından düğün yapılır ve iki taraf birlikte kutlama yapar.

Vatan: Halk Sevgisi

Halkını ve yaşadığı toprağı korumak, Kurmanbek'in davranışlarının arkasındaki en önemli düşüncelerden biridir. Kalmukların Kırgızlar üzerindeki baskısı arttıkça, Kurmanbek bu duruma sessiz kalmaz. Onun için savaşmak yalnızca bir düşmanı yenmekten ibaret değildir. Kendi halkının rahat yaşamasını, topraklarının yağmalanmamasını ve insanların korku içinde kalmamasını ister. Bu yüzden genç yaşından itibaren savaşmayı öğrenir ve zamanla kırk yiğidin başına geçer.

Kurmanbek'in Kalmuklara karşı çıktığı seferler bu açıdan önemlidir. Düşmanın elinden alınanları geri almak ve halkının zarar görmesini önlemek için yola çıkar. Yanındaki yiğitlere de yalnızca savaşmayı değil, kimseye gereksiz yere zarar vermemeyi öğütler. Kashgar tarafına ilerlerken oradaki insanların ve sürülerin zarar görmemesini özellikle söyler. Bu ayrıntı, onun mücadele ederken bile masum insanlarla düşman arasında ayırım yaptığını gösterir.

Kurmanbek'in vatan ve halk sevgisi en zor zamanında daha açık görülür. Teyitbek'in Teltoru'yu vermemesi ve ona beddua etmesi, Kurmanbek'in elindeki imkânları azaltır. Buna rağmen savaştan vazgeçmez. Koykurong'a binerek Kalmukların üzerine gider. Yanında kırk yiğit bulunmadığı hâlde tek başına mücadele eder. Yaralandığında bile aklında ailesi, şehri ve halkı vardır. Kendi canını kurtarmak yerine onları korumaya çalışması, bu sevginin sözde kalmadığını gösterir.

Bu düşünce Seyitbek'te de devam eder. Babasının ölümünden sonra onun kılıcını ve Teltoru'yu alarak mücadeleye girişir. Dolon Han'ı yenmesinin ardından yalnızca intikam almakla yetinmez; halklar arasındaki eski düşmanlıkların sona ermesi için de uğraşır. Toprakların geri verilmesini, zararların karşılanmasını ister ve sonunda barış yapılmasına öncülük eder. Bu yönüyle halk sevgisi, sadece savaşmakla değil, savaşın ardından huzuru sağlamaya çalışmakla da ilgilidir. Baştan sona bakıldığında Kurmanbek ve Seyitbek için toprak, halk ve onların geleceği birbirinden ayrı düşünülmaz.

Örnek Sahne: Kurmanbek'in kırk yiğidiyle Kalmuklara karşı sefere çıktığı bölüm, halk ve vatan sevgisini gösteren önemli sahnelerden biridir. Yola çıkmadan önce yiğitlerine savaşın yalnızca Kalmuklarla olduğunu söyler. Kashgar'a yaklaştıklarında oradaki insanların sürülerine dokunmamalarını özellikle tembihler. Çünkü amacı önüne çıkan herkese zarar vermek değil, kendi halkına yapılan haksızlığın karşısına çıkmaktır. Daha sonra Kalmukların şehri kuşattığını öğrendiğinde hiç beklemeden savaşımaya gider. Yanında yeterli yardım olmadığı hâlde mücadeleden vazgeçmez. Ağır yaralandığında bile ailesini ve şehirini düşünür. Bu sahnede Kurmanbek'in savaşa kişisel bir çıkar için değil, halkını ve yaşadığı toprakları korumak için girdiği açıkça görülür.

ÇATISMA

Baba-Oğul Çatışması

Kurmanbek'in hayatındaki en büyük sorunlardan biri, babası Teyitbek'le yaşadığı anlaşmazlıktır. Teyitbek, Kurmanbek'in kendi kararlarını vermesini ve bağımsız hareket etmesini kabul etmekte zorlanır. Kurmanbek ise büyüdükçe kendi yolunu çizmeye başlar ve halkını korumak için savaşımlara katılır.

Aralarındaki en büyük sorun, Kurmanbek'in Kalmuklarla savaşımlara hazırlanması sırasında ortaya çıkar. Kurmanbek, babasından Teltoru adlı atı ve beyaz zırhı ister. Fakat Teyitbek bunları oğluna vermeyi reddeder. Kurmanbek'in savaşa gitmesini desteklemek yerine ona engel olur. Öfkesi daha da büyüyünce oğluna beddua eder.

Kurmanbek, babasının bu davranışına rağmen ona karşı silah kaldırmaz. Teyitbek'le savaşmayı kabul etmez ve kendi yoluna devam eder. Teltoru'yu alamadığı için Koykurong'a binerek Kalmukların karşısına çıkar. Böylece babasının desteği olmadan da mücadele etmeye karar verir.

Kurmanbek'in ölümünden sonra yaşananlar ise baba-oğul arasındaki sorunun ne kadar ağır olduğunu gösterir. Akkan, Teyitbek'e oğlunun öldüğünü haber verir. Ancak Teyitbek bu habere üzülmek yerine Akkan'a karşı sert ve alaycı davranır. Bunun üzerine Akkan öfkelenir ve Teyitbek'e karşı harekete geçer.

Buradaki çatışmanın temelinde, Teyitbek'in oğlunu kendi istediği gibi yönlendirmek istemesi ile Kurmanbek'in kendi kararlarını vermek istemesi vardır. Kurmanbek babasına karşı gelmekten çekinmese de ona karşı düşmanlık beslemez. Teyitbek ise öfkesini kontrol edemez ve sonunda kendi oğluyla arasındaki bağı tamamen koparır.

Örnek Sahne: Kurmanbek, Kalmuklarla savaşımlara hazırlanırken babası Teyitbek'in yanına gider ve Teltoru'yu ister. Savaş için ata ve beyaz zırha ihtiyacı olduğunu söyler. Ancak Teyitbek oğlunun isteğini kabul etmez. Teltoru'yu vermediği gibi Kurmanbek'e ağır sözler söyler ve beddua eder. Kurmanbek babasına karşılık vermez, onunla kavga etmeyi de kabul etmez. Sessizce geri döner ve Koykurong'a binerek savaşa gitmeye hazırlanır. Böylece baba ile oğul arasındaki anlaşmazlık açık bir şekilde ortaya çıkar. Kurmanbek kendi yolunda ilerlerken Teyitbek oğlunun kararını ve savaşçı kimliğini kabullenemez.

Mücadele ve Direniş: Kahramanlık

Mücadele ve direniş, eserdeki olayların büyük bölümünü şekillendirir. Kalmukların Kırgızlar üzerindeki baskısı, halkın sürekli savaş ve tehdit içinde yaşamasına neden olur. Böyle bir ortamda kahramanlık, yalnızca düşmanla savaşmak anlamına gelmez. Halkını korumak, haksızlığa karşı durmak ve zor durumda kalan insanlara sahip çıkmak da kahramanlığın bir parçasıdır. Kurmanbek'in davranışlarında bu özelliklerin hepsi görülür.

Kurmanbek daha çocuk yaşta Kalmukların yaptığı baskılara tanık olur. Büyüdükçe savaşmayı öğrenir ve çevresinde kırk yiğit toplar. Onların başına geçerek Kalmuklara karşı mücadele eder. Kurmanbek'in savaşa katılmasının asıl nedeni kendi adını duyurmak değildir. Yaşadığı toprakları ve halkını korumak ister. Bu yüzden onun kahramanlığı, kişisel güçten çok sorumluluk duygusuyla ilişkilidir.

Kurmanbek'in karşılaştığı en zor durumlardan biri ise babası Teyitbek'le yaşadığı anlaşmazlıktır. Teyitbek, oğluna Teltoru'yu ve beyaz zırhı vermeyi reddeder. Üstelik ona beddua eder. Kurmanbek buna rağmen babasına karşı silah kullanmaz. Elindeki imkânlar sınırlı olsa da mücadelesinden vazgeçmez. Koykurong'a binerek Kalmukların karşısına çıkar. Savaş sırasında yalnız kalmasına ve atının zorlanmasına

rağmen geri dönmez. Ağır yaralandığında bile yoluna devam etmeye çalışır. Onun için geri çekilmek, halkını ve ailesini savunmaktan vazgeçmek anlamına gelir.

Kurmanbek'in ölümünden sonra bu mücadele Seyitbek tarafından sürdürülür. Seyitbek babasının kılıcını ve Teltoru'yu alarak onun izinden gider. Dolon Han'la karşı karşıya geldiğinde babasından öğrendiği cesareti gösterir ve onu yener. Böylece kahramanlık yalnızca Kurmanbek'in kişisel özelliği olarak kalmaz. Babadan oğula geçen bir değer hâline gelir.

Örnek Sahne: Kurmanbek'in tek başına Kalmukların karşısına çıktığı bölüm, kahramanlık temasının en belirgin olduğu sahnelerden biridir. Teyitbek, Teltoru'yu oğluna vermediği için Kurmanbek başka bir ata binerek savaşa gider. Yanında kırk yiğit de yoktur. Buna rağmen düşmanın karşısına çıkmaktan çekinmez. Koykurong'un yorulmasına ve savaşın giderek ağırlaşmasına aldırmadan ilerler. Kalmuklarla çarpışırken ağır şekilde yaralanır. Yardım gelmesini beklemek yerine yoluna devam etmeye çalışır. Bu sahnede Kurmanbek'in gücü kadar cesareti de öne çıkar. Sayıca üstün bir düşmanın karşısında yalnız kalmasına rağmen savaşmayı sürdürmesi, onun halkını korumak için kendi hayatını bile gözden çıkardığını gösterir.

İntikam

Seyitbek'in hikâyesinde intikam, babası Kurmanbek'in ölümünden sonra ortaya çıkar. Seyitbek küçük yaşta babasını kaybeder. Büyüdükçe babasının başına gelenleri öğrenir ve Dolon Han'a karşı büyük bir öfke duyar. Yıllar sonra babasının kılıcını kuşanıp Teltoru'ya biner ve kırk yiğitle birlikte yola çıkar. Amacı sadece savaşmak değildir; babasının ölümünün hesabını sormaktır.

Seyitbek, Dolon Han'ın karşısına çıktığında onunla konuşup korkutmaya çalışmasına aldırmaz. Doğrudan savaşmayı kabul eder. Dolon Han güçlü ve tecrübeli bir savaşçıdır, fakat Seyitbek de babasından kalan cesarete sahiptir. Savaş sırasında geri çekilmez ve sonunda Dolon Han'ı yener. Bu zafer, Seyitbek için babasının intikamını aldığı an olur.

Fakat Seyitbek'in intikamı bütün Kalmuklara karşı kör bir öfkeye dönüşmez. Dolon Han'ın yenilmesinden sonra halklar arasındaki düşmanlığın sona ermesini ister. Toprakların geri verilmesini, yapılan zararların karşılanması ve barış yapılmasını sağlar. Bu yönüyle Seyitbek'in amacı yalnızca Dolon Han'ı yenmek değildir. Babasının uğradığı haksızlığı gidermek ve halkının yeniden huzur içinde yaşamasını sağlamak da ister.

Örnek Sahne: Seyitbek, kırk yiğidiyle Kara-Too'ya gelir ve Dolon Han'a haber gönderir. Dolon Han'ın karşısına çıktığında babasının ölümünü unutmadığını gösterir. İki taraf teke tek savaşmaya başlar. Mızraklar çarpışır, atlar hızla ilerler. Seyitbek bir fırsat yakalayıp Dolon Han'a saldırır ve onu yaralar. Dolon Han atından düşer. Seyitbek'in yıllardır içinde taşıdığı öfke bu savaşla son bulur. Kurmanbek'in kılıcı ve Teltoru artık oğlunun elindedir.